

„VISSZAHÚZÓDOM

Rendhagyó, ünnepi és családi ez a mai előkarácsony este. Rendhagyó, mert szokatlan. Ha csak magunk vagyunk, színház emberek, nem teszünk úgy, mintha előadás lenne, nem gyűjtök meg a reflektorokat, s nem öltözünk ünnepelőre festleg-lelki. Ezek a gesztusok a színházban csupán a közönséget illetik meg.

Rendhagyó azért is, mert mi nem tudunk semmit méltó módon lezárni. Kezdeni még csak van tehetségünk, de befejezni alig. Sietünk, kapkodunk, változunk, bemoeskoljuk, eltöröljük a múltat, nincs időnk, nincs kedvünk gondolkodni. Elgondolkodni az életünkön, a sorsunkon, a történetünkön, a történelmünkön.

Hát mi most szeretnénk megállni egy pillanatra. Körülnézni, egymásra nézni, magunkba nézni. Különleges alkalom! Egy gazdag, sikeres, izgalmas, bölcs életmű egy nagyon vastag kötetét ma este képletesen és valószínűleg is becsukjuk. Ádám Ottó harmadik évét rendezője, huszonhat éve főrendezője és tizennyolc éve igazgató-művészeti vezetője a Madách Színháznak.

Tavasszal úgy határozott, év végével búcsút vesz az igazgatói székétől, amelyben az említett évek alatt egyébként egyszer sem ült. Az úgy hivatalos része viharos körülmények között, de példatértékű módon zajlott le. Ez a mai, baráti-családi összjelelten nem hívott méltait Ádám Ottó rendezői és színházvezetői munkásságát... Most nem hivatalosan, nem ünnepélyesen, hanem nagyon is családlisan szeretnénk elköszönni. Vagy inkább köszönni és köszönteni őt.

Először is tehát a társulat valamennyi tagja, műszaki csapata, összes dolgozója és a magam nevében szeretnék köszönetet mondani az elmúlt évekért. Azok nevében, akik kezdtől működtek, akik — mint én is, ki-mondani is ijesztő — egy negyedszázadot játszottunk együtt, és a többiek nevében, akik hűsz, tizenöt, tíz, öt... négy, három, kettő, egy éve játszottak a csapatban, ebben a huzatos házban. (A huzatot képletesen és valószínűleg is értelem.)

Köszönjük tehát az izgalmas utazásokat, felfedező utakat, drámákban, szerepekben, önmagunkban. Ádám Ottó nagyszerű útilársakat, kísérőket és útmutatókat választott ezekhez az utazásokhoz. Csehovot és Gorkijt, Szophoklész, Shakespeare-t, Brechtet, Shaw-t, Arthur Millert, Büchneret, Németh Lászlót, Molnár Ferencet, Szép Ernőt, Brody Sándort, Sütő Andrást, Szomorú Dezsőt, Háy Gyulát...

A játékok az emberről szóltak, az emberekért, az emberekhez. Ha tudományosan kellene megfogalmazni, költői realista játékokat játszottunk, moralista gondolkodó, indulatokat, érzelmekkel teli töprengéseket, tehetőségekre, egyéniségekre, színészi tántumra épülő színházat. De nem biztos, hogy érdemes kalodába zárni a játékokat, a megfogalmazásokkal. Hadd

idézzem ezzel kapcsolatban Ádám Ottót:

„Szegény rendező! Mit kezdesz végtelenre tájult szabadságoddal? Akarasz díszletsodákat építeni, vagy a szegény színház útját járod? Meditálasz mozdulatlan jógópózban, vagy a táncosok forgatagába keveredsz? Híszel-e a politizáló színházban, amely valamilyen mozgalomnak elkötelezetten ostromolja a hatalmat parabolisztikus szódrámájával, vagy visszavonulsz individualista magányodba, és ott keresel filozófiai választ a lét kérdéseire?

És vajon igazi alternatívák-e ezek, vagy mindez egy és ugyanannak sok száz arca, itt és most a huszadik század utolsó évtizedében?

E sorok írója nem ismeri az egyértelmű választ. Negyven évvel ezelőtt sokkal magabiztosabb volt, azóta tít sokat látott. A világból is, a művészetből is. Ma már bizonytalanabb ítéleteiben, és toleránsabb mássákkal szemben. Egyben azonban biztos: semmi sem több a színpadon az eleven színháznál.

Nem akarom megfejteni a titkot, mert félek, hogy ellian a kép. Nem akarok többet tudni a színesi kreativitás rejtelmeiről, mert félek, hogy kifecsegem, amit sejték, előzőm a nehezen megtaláltat. Visszahúzódom a nézőtér színtéjébe, és lenyugvó nézem a megfejtelten varázslatot.

Es most köszönteni szeretném Ádám Ottót. Abból az alkalomból, hogy bizsergetően izgalmas, kellemes, irigylet, csupa öröm, agyondicsért, fenékig tejfel színházigazgatói csapatból átigazol a nyugdíjas színházigazgatók csapatába. Köszönteni szeretném és nem búcsúzni. Több okból is. Remélem, hogy a jövőben is figyelemmel kíséri munkánkat, s ha azzal a megrögzött szokásával szakít is, hogy minden estét a Madách Színházban tölti, bemutatunkat, remélem, eszentül is megnézi. Ezt a reményemet az a velős aforizma is táplálja, amely Ádám Ottó feleségétől származik. Mint tudjuk, orvos (sokunkat orvosolt már sikeresen testi-lelki nyavalyáinkkal), és egy beszélgetés végére, amely arról folyt, hogy az igazgatói tisztet látva Ádám Ottó a jövőben vajon jár-e majd színházba, a doktor nő így tett pontot: „Persze, hogy jár! Ne örüljétek meg. Attól, hogy ő már nem operál, őt még operálhatják.”

Reméljük tehát, hogy szeretetl dikrektorunk továbbra is nálunk operálta magát. Akkor is, ha néha életlen a kétség, vagy nem a megfelelő szervez tavöljünk el, ha néha kellemetlenbe, fájdalommasabbak is lesznek ezek az operációk, mint szeretnék, vagy akár mi szeretők volna, s még akkor is, ha ne adj' isten! műszereinket bent felejtjük a betegekben. Sőt reméljük, nemcsak megnézi az előadásainkat, de a véleményét is elmondja.

Ez ügyben is biztató jeleket véltem felfedezni az elmúlt hónapokban. Az egyik a „Komámasszony, hol a stuk-

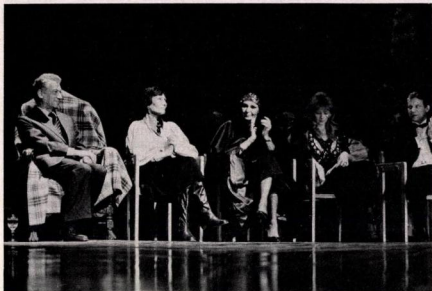
ker?” bemutatójához kötődik. A tragikomédia egyik néma, de fontos főszereplője egy vasajtó. A szereplők hiába szeretnék kimenni rajta, az ajtó kegyetlen — és mozdíthatatlanul zárva marad. Illetve zárva kellett volna maradnia. Az ünnepi bemutatón azonban, valami megmagyarázhatatlan csoda folytán, vagy nagyon is megmagyarázható hanyagság miatt, az ajtó váratlanul, az előadás utolsó percében magától — krimibe illő lassúsággal — kinyílt. Döbbenetes pillanat volt. Megdöhdhatatlannak tűnő helyzet. Úgy látszik azonban, Thália istene mégiscsak figyelt ránk, két mentőövet is küldött megmentésünkre a szerencsétlenségből.

Az egyik, hogy az előadás utolsó pillanatában mintegy szenzációs rendezői ötletként nyílt ki az ajtó, a másik pedig, hogy az esetnek váratlanul politikai mondanivalója született. Úzenet lett belőle! Történetesen épp a bemutatót délutánján vágták az első ajtótést a berlini falba. Innenőt kezdve a „baki” az esztéták kezébe került; csócsálásra. Ahogy leértem a büfibe, Ádám Ottó jött felém mosolygva: „Ertek mindent — mondta, mielőtt magyarázkodni kezdem volna: — Mária érezhető a változás. Berlini fal! Remek! Politizálni kell, azonnal reagálni a változásokra, szorosan együtt haladni az eseményekkel. Csak azon tudnóm, hogy ebben a perccenkénti fenekesül jelforduló, követhetetlenül gyorsan változó világban hogy fogjátok ezt esteről estére újabb és újabb ötletekkel bírni.”

Nem sokkal később a Petöfi Csarnokban „A kétéjű fenevad” bemutatója után álltunk a huzatban — ami, úgy látszik, országos —, s Ottó clemeggetve a látottakat, morfondírozott: „Remek történelmi pamflet, szellemes rendezés, sok jó színészi alakítás is született. A probléma a helylet van. Próbáljátok egy jobb épületbe vinni ezt az előadást, Ahogy járkáltam a városban, azt hiszem, találtam a számotokra egy jó helyet: a Lenin körúton a New York kávéház és az Oktagon között, szemben a Pálma cukrászdával áll a volt Royal Orfeum.” Várjuk továbbra is az ötleteket, a lelkésztő szavakat.

Nem búcsúznak azért sem, mert Ádám Ottó folytatta a főiskolán a rendezők oktatását. Így azok a fiatal és kevésbé fiatal színészek, akik a jövőben rendezővé lesznek, az ő keze alól kerülnek ki. Sokszor emlegetjük majd hallgatóival kapcsolatban. Talán még majd meg is emlegetjük. Lehet, hogy már ezekben a napokban is elhangzanak emlegetések. Hiszen két végzős növendéke készíti diplomamunkáját a Madách Színház összes termeiben, folyosóin, mosdóiban, portafülkéiben. Sőt! Büszcén mondhatjuk, hogy Ádám Ottó végzős osztályának nem csupán

A NÉZŐTÉR SÖTÉTJÉBE”

két hallgatója vizsgálják nálunk, de az összes növendéke, kivétel nélkül. Ez akkor is nagy szó, ha az osztály összesen három hallgatóból áll.

Drága Ottó, kívánom, hogy növendékeidben továbbra is örömed legyen, és kívánok tehetséges, új növendékeket. Kívánom, hogy a változó Madách Színházban is kedvet leld. De elsősorban kívánok Neked és Családodnak egészséget, kedvet, erőt, kívánok egy országot, amely működik, s amelynek szüksége van a színházra, békeséget és békét, hogy élvezhesd a még elvégzendő munkát és a nagyon is megérdemelt pihenést.

Barátaim!

Mielőtt átadom a szót, engedjétek meg még egy gondolatot. Ahogy körülnézek, s főleg ahogy magunkra nézek, sokan hiányoznak ma. Hiányoznak innen és hiányoznak nekünk. Sokan vannak igazoltan távol, akik pedig alapjaiban határozták meg az elröppenő, emberközpontú évtizedeket, a Madách Színházat és Adám Ottó pályáját.

Azt mondják, nincs pótolhatatlan ember. Én ezzel szemben azt mondom, hogy van. Vannak, csak megpróbáljuk pótolni őket, mert az életnek mennie kell tovább. Sok pótolhatatlan jó barát, pályatárs és eszménykép hagyott itt minket. Talán azzal vigasztalódhatunk, hogy olyan alakoknak adtak életet, visszavonhatatlanul, olyan hűsvér embereket hoztak létre tehetségéből, örömből, bánatból, keserűségből, szerelemből és szeretetből, akik most is léteznek az öltözőkben, folyosókon, a büfében, a fodrászatban, a szabóságban és itt, a színpad titokzatos zegugaiban.

Mert ha gazdáik el is hagytak minket, úgy érzem, velünk él — csak néhányukat megidévezve —: Azdak bíró és Romulus, Sorin és Eddie Carbone, Bodnár mama és Peacockné, Széchenyi és Otto Frank, a Névtelen csillag Tanár ura, Kuku kisasszony és Gittel Mosca, Bessemenov, Pickering és Tigris Brown, Marco és Alfieri, és a „Medvédékely” lakói közül Kosztijov és a Tatár, Ferdenyakú és a Rendőr, Luka és Natasa, Hermelin és Irma, az Úvegpcipó kis cselédlánya, és persze most középre kéne perülni és a hűrokba csapni az örök diák, örök rajongó, örök jó barátunk: Sancho Pansának...

Husztli Péter

*

(Elhangzott: 1989. december 23-án este 7 órakor a Madách Színház színpadán.)

Fotó: Schwanner Endre